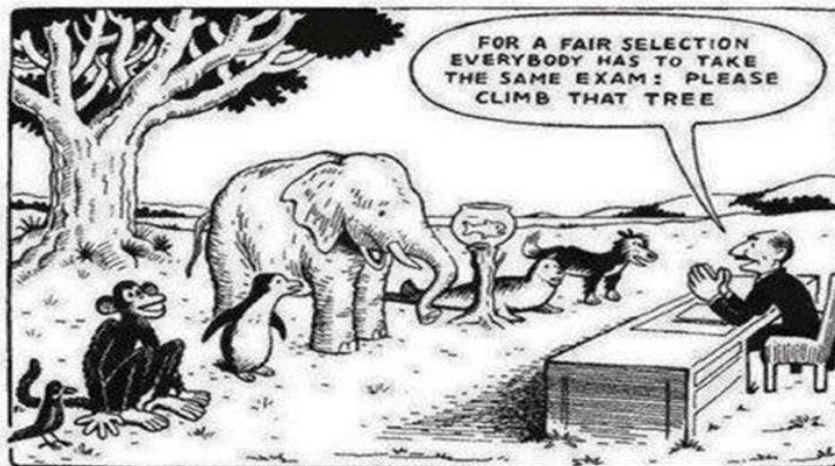

Η υπαρκτή ισότητα ευκαιριών στη σχολική εκπαίδευση χωρίς ιδεολογικό φίλτρο στην Ελλάδα σήμερα

Ιωάννης Στ. Παπαδόπουλος

[Το θέμα της ισότητας των ευκαιριών για όλους του πολίτες μιας χώρας θα πρέπει να είναι κάτι το αυτονόητο. Δεν είναι όμως πάντοτε εύκολο να επιτευχθεί για πολλούς και διαφόρους λόγους, γιατί εξαρτάται και από τις δυνατότητες που ο καθένας μας διαθέτει. Ασφαλώς παίζει ένα ρόλο και το δίδυμο κληρονομικότητα και περιβάλλον καθώς και από τους πόντους που τίθενται κάθε φορά για αυτό τον σκοπό. Ειρωνικά ακούγεται η φράση «όλοι οι άνθρωποι είναι ίσοι, αλλά μερικοί είναι πιο ίσοι από τους άλλους». Άλλωστε και στην παραβολή των ταλάντων (Ματθαίου 25, 14-30) οι δυνατότητες δεν είναι κατανομημένες όλες το ίδιο για όλους. Στο πολύ ενδιαφέρον άρθρο του καθηγητού Ιωάννου Στ. Παπαδόπουλου που αναδημοσιεύουμε, αποτυπώνονται εύστοχα οι προβληματισμοί που θέτει (Το άρθρο έχει αναρτηθεί και στον πανεπιστημιακό ιστότοπο [In Deep Analysis](#)).

Our Education System

Νομίζω ότι μια γελοιογραφία ανωνύμου εκφράζει το οξύμωρο του Εκπαιδευτικού μας Συστήματος απηχώντας μια ρήση του Αλβέρτου Αϊνστάιν. Ο Αϊνστάιν διατυπώνει την άποψη: «ο καθένας μας είναι μια ιδιοφυΐα αλλά αν κρίνεις ένα ψάρι από την ικανότητα του να σκαρφαλώνει σε ένα δέντρο, θα ζήσει όλη του την ζωή πιστεύοντας ότι είναι ένας ηλίθιος». Η λεξάντα μέσα στην γελοιογραφία σε μετάφραση είναι η ακόλουθη: «για μια δίκαιη επιλογή ο καθένας μας πρέπει να εξεταστεί με τον ίδιο τρόπο: παρακαλώ σκαρφαλώστε σε αυτό το δέντρο». Το δημοσιεύουμε στην Διαποίμανση γιατί και στον εκκλησιαστικό χώρο συναντάμε μερικές φορές ανάλογο τύπου δυσκολίες. Ας το σκεφτούμε!

Α. Μ. Σταυρόπουλος

Ακολουθεί το άρθρο

Η υπαρκτή ισότητα ευκαιριών στη σχολική εκπαίδευση χωρίς ιδεολογικό φίλτρο στην Ελλάδα σήμερα

Ιωάννης Στ. Παπαδόπουλος

1. Η έννοια

Ισότητα ευκαιριών θα πρέπει να υπάρχει τουλάχιστον στους βασικούς τομείς που συνδέονται με κοινωνικό αποκλεισμό: Εκπαίδευση, Υγεία, Δικαιοσύνη, Εργασία. Θα προσέθετα και αναψυχή, παράγοντας που ποινικά παραμελείται σε παρόμοιες συζητήσεις.

Επειδή εμπλέκεται ικανός αριθμός παραγόντων, και για να μην χαθούμε σε περιπτωσιολογία, διαφοροποιήσεις και γενικότητες περιορίσαμε το θέμα της ισότητας ευκαιριών στην σχολική εκπαίδευση, ως βασική προϋπόθεση ποιότητας ζωής.

Στα περισσότερα σχετικά κείμενα περί ισότητας ευκαιριών η έννοια περιορίζεται συνήθως στις **διακρίσεις** του φύλου (ισότητα ανδρών-γυναικών) και της υπηκοότητας, αν και υπάρχουν και άλλοι παράγοντες διακρίσεων: προέλευση (οικογένεια), θρησκεία, πολιτικές πεποιθήσεις, οικονομική κατάσταση και σεξουαλικός προσανατολισμός. Η ισότητα ευκαιριών στην σχολική εκπαίδευση έχει 3 βασικές συνισταμένες:

- α) Μη ύπαρξη διακρίσεων.
- β) Ποιότητα εκπαίδευσης χωρίς μεγάλες διαφορές μεταξύ σχολείων.
- γ) Αξιοποίηση των ευκαιριών από τους μαθητές και τις οικογένειές τους.

Επομένως, στην εκπαίδευση, ίδια εκπαίδευση για όλα τα παιδιά και ίδιες προσπάθειες του διδακτικού προσωπικού χωρίς διακρίσεις. Η δημόσια σχολική εκπαίδευση είναι η βασική ευκαιρία που προσφέρει το κράτος, θεωρητικά ίδια σε όλους τους μαθητές, μέσω του εργαλείου-θεσμού των δημόσιων σχολείων, του διδακτικού προσωπικού, του εκπαιδευτικού προγράμματος και του δωρεάν εκπαιδευτικού υλικού.

2. Έκταση της προσφοράς

Το κράτος θα έπρεπε να προσφέρει τις ίδιες ευκαιρίες εκπαίδευσης σε όλους τους μαθητές, σε όλες τις πόλεις και χωριά της Επικράτειας. Υποθέτω ότι όσοι ασχολούνται με την ισότητα ευκαιριών δεν την εννοούν μόνο μεταξύ μαθητών μιας τάξης ή ενός σχολείου. Δεν θα είχε ουσιαστικό νόημα η ισότητα ευκαιριών με αυτόν τον περιορισμό, δηλαδή την ύπαρξη άπειρων βαθμών ισότητας στην Επικράτεια. Αυτή η έκταση μειώνει αναγκαστικά την ισότητα ποιότητας των ευκαιριών, δηλαδή τον τρόπο που προσφέρονται και τον τρόπο που αξιοποιούνται. Είναι βέβαιο ότι υπάρχουν διαφοροποιήσεις στην ποιότητά του διδακτικού προσωπικού, του Δ/ντού του σχολείου (βασικός παράγοντας), της κοινωνικοοικονομικής θέσης των οικογενειών, της πολιτισμικής κίνησης της πόλης και των δυνατοτήτων των χωριών ή μικρών νησιών (σχολεία μίας τάξης και ενός δασκάλου).

Σημαντικοί παράγοντες, οι οποίοι και επί απουσίας διακρίσεων επηρεάζουν αρνητικά την ισότητα ευκαιριών.

3. Ποιος είναι ο στόχος των ίσων ευκαιριών

Η ισότητα ευκαιριών είναι μια προϋπόθεση κοινωνικής δικαιοσύνης. Όλοι θα πρέπει να έχουν ίδιες ευκαιρίες να δημιουργήσουν τη ζωή τους κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Στόχος επομένως είναι η καλύτερη δυνατή **αξιοποίηση** των ευκαιριών. Η ύπαρξη και η προσφορά των ευκαιριών από μόνες τους δεν αρκούν. Χρειάζεται και η εκμετάλλευση των προσφερομένων ευκαιριών, παράγοντας που δεν αναφέρεται συχνά. Η αξιοποίηση των ευκαιριών έχει τρεις βασικούς συντελεστές: α) το διδακτικό προσωπικό, β) τους μαθητές που πρέπει να δραστηριοποιηθούν και γ) τις οικογένειες που πρέπει να βοηθήσουν. Και οι τρεις συντελεστές όμως έχουν πολλές διαφοροποιήσεις που διαταράσσουν την ισότητα. Όπου και οι τρεις παράγοντες χωλαίνουν τα αποτελέσματα είναι πολύ φτωχά. Παράδειγμα τα παιδιά των ROMA. Στην πράξη, στην μεγάλη πλειοψηφία τους, είναι καταδικασμένα από την γέννησή τους. Σπάνια έχουν απολυτήριο δημοτικού και από αυτούς τους ελάχιστους μαθητές το 50% δεν γνωρίζει ανάγνωση. Το ίδιο συμβαίνει και με τα παιδιά των ιδρυμάτων όπου η οικογένεια είναι πρακτικώς απύσχα, η βοήθεια προς τα παιδιά προβληματική και η διαβίωση των παιδιών ιδρυματική (με ό,τι και αν σημαίνει αυτό). Ακραίο παράδειγμα οι τρόφιμοι της «Κιβωτού». Η ικανότητα του διδακτικού προσωπικού εξαρτάται από την σχολή στην οποία εφοίτησαν καθώς και από ατομικούς παράγοντες. Η ανταπόκριση από τους μαθητές εξαρτάται από:

- ✓ Την ποιότητα της οικογένειας και την οικονομική της κατάσταση
- ✓ Τον γενετικό προσδιορισμό των μαθητών και την υγεία τους
- ✓ Την ύπαρξη κινήτρων
- ✓ Την προσχολική εκπαίδευση και το πόσο ασχολήθηκε η οικογένεια με το παιδί
- ✓ Την ποιότητα και την προσπάθεια των δασκάλων.

Επομένως στην καθημερινότητα της υπαρκτής εκπαίδευσης η ισότητα ευκαιριών μειώνεται σημαντικά και διαφοροποιείται. Η ισότητα ευκαιριών δεν προδικάζει το αποτέλεσμα. Αυτό διαπιστώνεται και από την κοινωνική δομή. Δεν είναι όλοι απόφοιτοι ανωτέρων ή ανωτάτων σχολών. Κανένας νέος ή νέα όμως δεν ξεκίνησαν με στόχο να γίνουν εργαζόμενοι στην καθαριότητα της πόλης ή οδηγοί ταξί. Τα επαγγέλματα αυτά δεν ήταν επιλογές και αποτέλεσμα των ίσων ευκαιριών αλλά αποτέλεσμα ανεπαρκούς αξιοποίησής τους ή ανεπαρκούς προσφοράς και τελικά λύση ανάγκης.

4. Το ίδιο το κράτος υποσκάπτει την ισότητα ευκαιριών

Οκτώ παραδείγματα:

α) Με την αναγκαιότητα φροντιστηρίων (αποδοχή ανεπάρκειας εκπαιδευτικού συστήματος) για την εισαγωγή σε ανώτερες ή ανώτατες σχολές. Χωρίς παρακολούθηση των

ιδιωτικών φροντιστηρίων η πιθανότητα εισαγωγής σε ανώτατες σχολές μηδενίζεται. Δεν είναι σε θέση όμως όλες οι οικογένειες να ανταπεξέλθουν οικονομικά.

Η συνήθεια των φροντιστηρίων ακολουθεί ορισμένους φοιτητές πλέον και στο πανεπιστήμιο. Στα φροντιστήρια ελπίζουν οι φοιτητές να **τους εμφυτεύσουν** τις γνώσεις χωρίς προσωπική προσπάθεια και κόπο. Σε Πανεπιστημιακά φροντιστήρια όμως δεν γίνεσαι κάτοχος της γνώσης αλλά κάτοχος αποσπασματικής μόνο γνώσης (SOS γνώσης) για να επιτύχεις στις εξετάσεις. Οι επιλεγμένες και τυποποιημένες γνώσεις που απαιτούνται για την εξέταση δεν είναι αρκετές για ένα κλινικό γιατρό. Βασική ερώτηση: οι φοιτητές της Ιατρικής δεν μαθαίνουν Ιατρική στις παραδόσεις και κλινικές του Πανεπιστημίου και μαθαίνουν ιατρική στα φροντιστήρια. Τι χωλαίνει; Νοοτροπία φοιτητών, ποιότητα παραδόσεων ή ποιότητα εξετάσεων;

β) Με την πλήρη ανοχή ιδιαίτερων μαθημάτων από δημόσιους εκπαιδευτικούς στα παιδιά της **ίδιας τους** της τάξης (οικονομική επιβάρυνση οικογενειών)!

γ) Με την αδιαφορία του κράτους για την πλήρη αναποτελεσματικότητα διδασκαλίας της αγγλικής γλώσσας σε δημόσια σχολεία (το λιγότερο διάρκειας 8 ετών).

δ) Με την θεσμοθέτηση «πρότυπων ή πειραματικών σχολείων», πρακτικώς δηλαδή με «καλύτερες ίσες ευκαιρίες» εκπαίδευσης. Οι μαθητές εισάγονται με κλήρωση ή διαγωνισμό. Ουσιαστική κατάργηση των ίσων ευκαιριών!

ε) Με την ύπαρξη ιδιωτικών εκπαιδευτηρίων

Ιδιωτικά εκπαιδευτήρια. Ήδη μέσω των υψηλών διδάκτρων (περίπου 15.000 €/έτος) υπάρχει οικονομική και κοινωνική διαλογή και ομοιογενοποίηση μαθητών. Αγγλικά διδάσκονται επιτυχώς όπως και άλλες γλώσσες. Βοηθητική διδασκαλία σπάνια απαραίτητη. Πληθώρα δράσεων και ευκαιριών. Διακρίσεις μεταξύ μαθητών σπάνιες. Το διδακτικό προσωπικό στα ιδιωτικά σχολεία είναι επιλεγμένο. Απεργίες και καταλήψεις σπάνιες, επομένως σημαντικές διαφορές ίσων ευκαιριών μεταξύ ιδιωτικών και δημόσιων σχολείων.

στ) Με την ανεπίσημη (και παράνομη) διακοπή των μαθημάτων στην β' και γ' Λυκείου τον Απρίλιο και Μάιο (οι μαθητές «φυλάνε» τις απουσίες όλο το χρόνο για να τις

εκμεταλλευθούν αυτούς τους μήνες) για να παρακολουθήσουν πιο εντατικά τα φροντιστήρια πριν από τις Πανελλήνιες.* Το κράτος δηλώνει επίσημα την ανεπάρκειά του!

ζ) Με την ανοχή υποβαθμισμένης διδασκαλίας, λόγω συμπεριφοράς μαθητών, σε ΕΠΑΛ.

5. Δεν υπάρχουν πράγματι διακρίσεις;

Δεν μπορώ να πεισθώ ότι ένα παιδί ROMA έχει την ίδια μεταχείριση όπως ένα παιδί γιατρού (σε δημόσιο σχολείο). Στην Γερμανία παιδιά αρχιτεκτόνων, σε δημόσια σχολεία, είχαν μεγαλύτερη πιθανότητα να λάβουν σύσταση για το Γυμνάσιο* και το 25% των παιδιών εργατών δεν αποκτούν το ελάχιστο, προκαθορισμένο επίπεδο εκπαίδευσης. Η κοινωνική προέλευση δεν είναι δυνατόν να απεμπλακεί, σε παγκόσμια κλίμακα, από την επιτυχία εκπαίδευσης.

6. Που θα μπορούσε να υπάρξει κρατική παρέμβαση για να μειωθεί η ανισότητα ευκαιριών;

- ✓ Οικονομική ενίσχυση οικογενειών (φροντιστήριο, βοηθητική διδασκαλία, Αγγλικά)
- ✓ Ενισχυτικά μέτρα σε χωριά και μικρά νησιά
- ✓ Συνεχής εκπαίδευση διδακτικού προσωπικού
- ✓ Βοήθεια προς μαθητές για την αξιοποίηση των προσφερόμενων ευκαιριών

Βελτίωση σχολικών δομών που συστηματικά μειονεκτούν όπως π.χ. τα σχολεία ROMA,** σε ΕΠΑΛ και σε πολυπολιτισμικά σχολεία, στα οποία η διδασκαλία και η ανταπόκριση των μαθητών και οικογενειών χωλαίνει.

7. Η σύμπτωση ως καθοριστικός παράγοντας

Σε ποιο δημόσιο σχολείο θα εγγραφεί ένα παιδί, ποιοι δάσκαλοι θα το διδάξουν, σε ποια οικογένεια θα γεννηθεί και ποιος θα είναι ο γενετικός του εξοπλισμός είναι ζητήματα στα οποία η τύχη έχει το βασικό ρόλο. Η τύχη δεν είναι ευνοϊκή με όλους και υπάρχουν μεγάλες διαβαθμίσεις, οι οποίες επηρεάζουν σημαντικά τις ονομαζόμενες ίσες ευκαιρίες.

* Πρωτόκουστη παρανομία εδώ και πάνω από 20 χρόνια με πλήρη ανοχή του Υπουργείου Παιδείας. Τι γράφει καθημερινά ως διδαχθείσα ύλη το διδακτικό προσωπικό;

* Ιδιότυπο εκπαιδευτικό σύστημα. Η τύχη ενός παιδιού κρίνεται αδικαιολόγητα νωρίς (στην ηλικία των 9 ετών), μέσω «σύστασης» για το Γυμνάσιο, προϋπόθεση για φοίτηση σε ανώτατες σχολές. Κατά την άποψή μας αντικοινωνικό σύστημα που δίνει πλεονεκτήματα στην μεσαία τάξη και άνω.

** Σε πολλά δημοτικά σε περιοχές ROMA, λίγοι δάσκαλοι παραμένουν οικειοθελώς. Οι περισσότεροι υποβάλλουν αμέσως αίτηση μετάθεσης. Χωρίς κίνητρο η διδασκαλία χωλαίνει! Επιτυχία στην διδασκαλία σε σχολεία με κυρίως ή αποκλειστικά παιδιά ROMA έχουν όνο δάσκαλοι που παραμένουν οικειοθελώς σε αυτά τα σχολεία.

8. Η επίδραση του πολιτικού συστήματος

Όσο πιο αριστερά βρίσκεται το πολιτικό σύστημα, τόσο περισσότερο φροντίζεται η ισότητα ευκαιριών αλλά και η ισότητα αποτελέσματος. Όσο πιο δεξιά βρίσκεται το πολιτικό σύστημα τόσο περισσότερο τονίζεται η δικαιοσύνη στην απόδοση και στην αξιοποίηση των ευκαιριών από το μαθητή. Σε ακραίες αριστερές ή δεξιές κυβερνήσεις ισχύει η πολιτική διακρίσεων και σε ακραία μορφή η απαγόρευση ανώτερων σπουδών σε παιδιά οικογενειών που αμφισβητούν το σύστημα.

9. Ένα παράδειγμα για σύγκριση: Αγώνισμα 400 μέτρων

α) Ισότητα ευκαιριών (σε παγκόσμια κλίμακα και σε όλους του αγώνες)

- ✓ Ίδια απόσταση για όλους τους αθλητές
- ✓ Ίδια ποιότητα εδάφους
- ✓ Ίδιοι διάδρομοι*
- ✓ Ίδια εκκίνηση
- ✓ Ίδιοι κανόνες για όλους (π.χ. απαγόρευση χρήσης ουσιών)
- ✓ Ίδιος καιρός (για τον επίκαιρο αγώνα), ίδια ταχύτητα ανέμου
- ✓ Ίδια ποινή σε πρόωρη εκκίνηση
- ✓ Χωρίς διακρίσεις εθνικότητας – θρησκείας κλπ.

β) Ατομική δραστηριοποίηση στην αξιοποίηση των ίσων ευκαιριών από τον αθλητή εξαρτάται από:

- ✓ Γενετική κατασκευή – υγεία
- ✓ Ποιότητα προπονητού (αντίστοιχο του διδακτικού προσωπικού σε σχολείο)
- ✓ Πρόγραμμα προπόνησης (αντίστοιχο εκπαιδευτικού προγράμματος)
- ✓ Ατομική δραστηριοποίηση στην προπόνηση και στον αγώνα (κίνητρο, ψυχική δύναμη, οικογένεια, εκπαίδευση).
- ✓ Την κατάσταση του την ημέρα των αγώνων (σημαντικό).

Η ατομική αξιοποίηση περιέχει παράγοντες που διαφοροποιούν το αποτέλεσμα των ίσων ευκαιριών. Χωρίς ατομική αξιοποίηση οι ίσες ευκαιρίες αποτελούν μόνο μια πολιτισμική εκδήλωση χωρίς νόημα.

10. Συμπερασματικό σχόλιο

Στην σχολική εκπαίδευση στην Ελλάδα δεν μπορεί να ισχυρισθούμε ότι υπάρχει ισότητα ευκαιριών. Υπάρχει μια δημόσια προσφορά θεσμοθετημένων ευκαιριών εκπαίδευσης μέσω των δημόσιων σχολείων, των δημόσιων εκπαιδευτικών, ενός σχετικού

* Ο εσωτερικός διάδρομος μειονεκτεί για τον αθλητή που κληρώθηκε σε αυτόν (ο ρόλος της τύχης).

εκπαιδευτικού συστήματος και του εκπαιδευτικού προγράμματος. Οι ευκαιρίες αυτές στην εφαρμογή τους είναι άνισες και σε ένα βαθμό η ισότητα υποσκάπτεται, σχεδόν θεσμοθετημένα, από το ίδιο το κράτος. Εμείς δεν πιστεύουμε ότι μια ουσιώδης ισότητα μπορεί πλέον να αποκατασταθεί. Οι δομές που υπάρχουν είναι άκαμπτες και στηρίζονται από πολλά οικονομικά συμφέροντα (π.χ. τα Φροντιστήρια).

Ως πρόταση: Το κράτος θα πρέπει να επικεντρώσει τις προσπάθειες του στην **αξιοποίηση** των προσφερόμενων ευκαιριών από δασκάλους, μαθητές και οικογένειες. Πολλά θα μπορούσαν να κερδηθούν παρ' όλη την ανισότητα. Η ισότητα δεν είναι αυτοσκοπός και αποκτά αξία στην εφαρμογή της. Για την Ελλάδα ακόμα πιο απαραίτητο (αλλά δεν αφορά μόνο στην εκπαίδευση) είναι η δικαιοσύνη στην αμοιβή (με την ευρεία έννοια) της απόδοσης και της αξίας ενός πολίτη.

Ιωάννης Στ. Παπαδόπουλος
τ. Αναπλ. Καθηγητής Ιατρικής
Σχολής ΕΚΠΑ
jspapad@gmail.com
210-8236171